

ENGELLİ İNDİRİMİ ALAN ÇALIŞANIN İLAVE ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİNDEN FAYDALANMASI

Ertan AYDOĞAN*

ÖZ

Engelli vatandaşların içinde bulunduğu zor koşulların giderilmesine katkıda bulunmak, sosyal ve ekonomik hayata katılımlarını kolaylaştırmak ve engelliler ile engelli olmayanlar arasındaki rekabet eşitsizliğini gidermek amacıyla vergi mevzuatında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerden biri, gelir vergisinde engelli indirimini uygulamasıdır. Bu indirimden faydalanan çalışanlara ait matrahın gelir vergisi diliminde belirtilen miktarı aşması halinde ilave asgari geçim indiriminden faydalanılması hususu bu makalemizin konusunu teşkil etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Engelli İndirimi, İlave Asgari Geçim İndirimi, Ücret.

1. GİRİŞ

Anayasayı 61 inci maddesinde engellilerin hayat standartlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi anayasal güvence altına alınarak; Devletin, engellilerin korunmaları ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alacağı ve bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisler kuracağı veya kurulmasını sağlayacağı belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca Gelir Vergisi Kanununda düzenlenen engellilik indirimini uygulaması ile; engelli ücretli, bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan ücretli, engelli serbest meslek erbabı, bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan serbest meslek erbabı, basit usulde vergilendirilen engelliler gelir vergisi matrahlarının hesaplanmasında engellilik indiriminden yararlanabilmektedir.

Engelli indiriminden yararlanan ücretlilerin 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 103'ncü maddesinde yer alan tarifinin dilimlerinde yer alan matrahlara ulaşıldıktan sonraki ilk ayda ücretin düşmesi durumunda ilave asgari geçim indiriminden yararlanılıp yararlanılmayacağı sorusuna makalemiz içerisinde cevap aranacaktır.

* Vergi Müfettişi

2. GELİR VERGİSİNDE ENGELLİ İNDİRİMİ

Engelli birey, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 31'nci maddesine göre; çalışma gücünün asgari %80'ini kaybetmiş bulunanlar birinci derece engelli, asgari %60'ını kaybetmiş bulunanlar ikinci derece engelli, asgari %40'ını kaybetmiş bulunanlar ise üçüncü derece engelli sayılmaktadır. Buna göre, engellilik indirimi, çalışma gücü kaybı olanların ücret ve/veya kazançlarına, girecekleri derecelere göre belirlenen miktarda indirimin uygulanmasıdır.

Gelir Vergisi Kanununa göre engellilik indirimi uygulamasından;

- Engelli ücretli,
- Bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan ücretli,
- Engelli serbest meslek erbabı,
- Bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan serbest meslek erbabı,
- Basit usulde vergilendirilen engelliler,

Yararlanacaktır.

Engelli kişinin tabi olduğu çalışma mevzuatı veya bağlı olduğu sosyal güvenlik mevzuatına göre bakmakla yükümlü sayılan kişiler, engellilik vergi indirimi uygulaması yönünden de bakmakla yükümlü sayılmışlardır.

Öte yandan, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 3'ncü maddesinin 10 numaralı fıkrasına göre, bakmakla yükümlü olduğu kişi: "5'nci maddenin birinci fıkrasının (b) bendi ile 60'ncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (1), (2) ve (7) numaralı alt bentleri ile yedinci ve sekizinci fıkralarının dışında kalan genel sağlık sigortalısının, sigortalı sayılmayan veya isteğe bağlı sigortalı olmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan;

a) Eşini,

b) 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim veya 05.06.1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda belirtilen aday çıraklık ve çıraklık eğitimi ile işletmelerde mesleki eğitim görmesi halinde 20 yaşını, yükseköğrenim görmesi halinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın bu Kanuna göre malul olduğu tespit edilen evli olmayan çocuklarını,

c) *Geçiminin genel sağlık sigortalısı tarafından sağlandığı Kurumca belirlenen kriterlere göre tespit edilen ana ve babasını*

İfade etmektedir.

Engellilik indiriminden yararlanmak isteyen engelliler aşağıdaki belgelerle birlikte Vergi Dairesi Başkanlığı olan illerde ilgili Grup Müdürlüğüne, Vergi Dairesi Başkanlığı olmayan illerde ise Defterdarlıklara (Gelir Müdürlüğüne), Bağımsız Vergi Dairesi bulunan ilçelerde Vergi Dairesi Müdürlüğüne, Vergi Dairesi bulunmayan ilçelerde ise mal müdürlüklerine bir dilekçe ile başvuracaklardır. Engellilerin çalışma gücü kayıp oranları, Merkez Sağlık Kurulunca, Gelir Vergisi Kanununa ve bu Kanun gereğince hazırlanan Yönetmeliğe göre belirlenmektedir. Engelli vatandaşların hastanelerden aldıkları ve ilgili müdürlükler vasıtasıyla Gelir İdaresi Başkanlığına gönderilen raporları Merkez Sağlık Kurulunca “Engellilik Ölçütü, Sınıflandırması ve Engellilere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik” ve eki cetvellere göre incelenir. Merkez Sağlık Kurulunca tespit edilen çalışma gücü kayıp oranlarına göre belirlenen engellilik dereceleri Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından engellinin başvurduğu Vergi Dairesi Başkanlığına veya Defterdarlığa bildirilir. Bu birimler tarafından da başvuru sahibine sonuç tebliğ edilir.

Herhangi bir şekilde işyeri değiştiren ücretlilerin daha önce işlem tesis ettirdikleri müdürlüklere yeni iş yerlerinin adreslerini bildirerek buradan yeni işyerlerine hitaben yazı almaları yeterli olacaktır. Bu engellilerin yeniden rapor almalarına gerek yoktur. Buldukları il sınırları dışına giden ücretliler de aynı şekilde hareket edebileceklerdir.

Asgari geçim indirimi tutarının hesaplanmasında, ücretin elde edildiği takvim yılı başında belirlenen 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarı esas alınmaktadır. Asgari geçim indirimi yönünden yapılacak hesaplamalarda bu tutar 12 ay boyunca kullanılacaktır. 265 Sıra No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde yapılan açıklamaya göre, asgari geçim indiriminin yıllık tutarı, her ücretli için takvim yılı başında geçerli olan asgarî ücret üzerinden hesaplanan yıllık vergi tutarını aşamayacak ve yılı içerisinde asgari ücret tutarında meydana gelen değişiklikler, asgari geçim indirimi uygulamasında dikkate alınmayacaktır. Asgari geçim indirimi tutarının, ücretlinin aylık hesaplanan vergisinden fazla olması halinde, fazlası dikkate alınmayacaktır. Dolayısıyla, ücretlinin yararlanacağı aylık asgari geçim indirimi tutarı, aylık asgari ücret tutarı üzerinden hesaplanan aylık vergi tutarını aşamayacaktır.

3. ENGELLİ İNDİRİMİ ALAN ÇALIŞANIN ÜCRETİNDE İLAVE ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİ

Engelli indiriminden yararlanan ücretlilerin 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 103'ncü maddesinde yer alan tarifinin dilimlerinde yer alan matrahlara ulaşıldıktan sonraki ilk ayda ücretin düşmesi durumunda ilave asgari geçim indiriminden faydalanmasına ilişkin hükümler aşağıda incelenmiştir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun;

31'nci maddesinde; *“Çalışma gücünün asgari % 80'ini kaybetmiş bulunan hizmet erbabı birinci derece sakat, asgari % 60'ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ikinci derece sakat, asgari % 40'ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ise üçüncü derece sakat sayılır ve aşağıda sakatlık dereceleri itibariyle belirlenen aylık tutarlar, hizmet erbabının ücretinden indirilir...”* hükmüne,

32'nci maddesinde; *“Ücretin gerçek usûlde vergilendirilmesinde asgari geçim indirimi uygulanır.*

Asgari geçim indirimi; ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarının; mükellefin kendisi için % 50'si, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için % 10'u, çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için % 7,5, (6445 Sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle eklenen ibare Yürürlük;01.05.2015)üçüncü çocuk için %10, diğer çocuklar için % 5'idir. Gelirin kısmi döneme ait olması halinde, ay kesirleri tam ay sayılmak suretiyle bu süreye isabet eden indirim tutarları esas alınır. Asgari geçim indirimi, bu fıkraya göre belirlenen tutar ile 103 üncü maddedeki gelir vergisi tarifesinin birinci gelir dilimine uygulanan oranın çarpılmasıyla bulunan tutarın, hesaplanan vergiden mahsup edilmesi suretiyle uygulanır. Mahsup edilecek kısmın fazla olması halinde iade yapılmaz...

Net ücretleri, bu Kanunun 103'ncü maddesinde yazılı tarife nedeniyle bu maddedeki esaslara göre sadece kendisi için asgari geçim indirimi hesaplanan asgari ücretlilere, içinde bulunulan yılın Ocak ayına ilişkin ödenen net ücretin (ilgili yılda geçerli asgari ücretin dönemsel olarak farklı tutarlarda belirlenmiş olması halinde, yeni asgari ücretin geçerli olduğu aylar için artışın uygulandığı ilk aydaki ücret üzerinden Kanunun 103'ncü maddesinde yer alan tarifinin ilk dilimindeki oran baz alınarak hesaplanan net ücretin) altında kalanlara, bu tutar ile bu tutarın altında kaldığı aylara ilişkin olarak aylık hesaplanan net ücreti arasındaki fark tutar, ücretlinin asgari geçim indirimine ayrıca ilave

edilir. Bu fıkırada geçen net ücret, yasal kesintiler sonrası ücret tutarına asgarî geçim indiriminin ilavesi sonucu oluşan ücreti ifade eder.”” hükmüne,

61’nci maddesinde; “Ücret, işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir.

Ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı (Mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmez...” hükmüne,

94’ncü maddesinde; «Kamu idare ve müesseseleri, iktisadî kamu müesseseleri, sair kurumlar, ticaret şirketleri, iş ortaklıkları, dernekler, vakıflar, dernek ve vakıfların iktisadî işletmeleri, kooperatifler, yatırım fonu yönetenler, gerçek gelirlerini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı, zirai kazançlarını bilanço veya zirai işletme hesabı esasına göre tespit eden çiftçiler aşağıdaki bentlerde sayılan ödemeleri (avans olarak ödenenler dahil) nakden veya hesaben yaptıkları sırada, istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben tevkifat yapmaya mecburdurlar.

1.Hizmet erbabına ödenen ücretler ile 61 inci maddede yazılı olup ücret sayılan ödemelerden (istisnadan faydalananlar hariç), 103 ve 104 üncü maddelere göre, ... vergi tevkifatı yapılır.” hükmüne,

Yer verilmiştir.

Öte yandan, 303 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinin “İlave Asgarî Geçim İndirimi Düzenlemesi” başlıklı beşinci bölümünün “Uygulama Esasları” başlıklı 14’ncü maddesinde;

“(1) Net ücretleri, 193 sayılı Kanununun 103’ncü maddesinde yazılı tarife nedeniyle aynı Kanununun 32 nci maddedeki esaslara göre sadece kendisi için asgarî geçim indirimi hesaplanan asgarî ücretlilere, içinde bulunulan yılın Ocak ayına ilişkin ödenen net ücretin altında kalanlara, bu tutar ile bu tutarın altında kaldığı aylara ilişkin olarak aylık hesaplanan net ücreti arasındaki fark tutar, ücretlinin asgarî geçim indirimine ayrıca ilave edilecektir...

(7) Hizmet erbabına yapılan ve ücret olarak kabul edilen tazminat ve prim gibi mutad olmayan ödemeler, esas itibarıyla yıllık bazda ücretlinin gelirini artırdığından, bu ödemeler nedeniyle üst dilime girilmesi nedeniyle aylık net ücretin düştüğünden söz edilemeyecek ve ilave asgarî geçim indirimi uygulanmayacaktır.

(8) Hizmet erbabının, ücret aldığı dönemde işe başlaması veya işten ayrılması, ücretsiz izin ve benzeri nedenlerle net ücretinin Ocak ayında sadece kendisi için asgari geçim indirimini hesaplanan asgari ücretlilere ödenen net ücretin altına düşmesi durumunda ilave asgari geçim indirimini uygulanmayacaktır.

(9) Asgari geçim indiriminin hesaplanması ve uygulanmasına ilişkin olarak bu Tebliğde yer almayan hususlar hakkında, 265 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde yer alan açıklamalar dikkate alınacaktır..”

Açıklamalarına yer verilmiştir.

Yukarıda yer alan hüküm ve açıklamalar uyarınca, ilave asgari geçim indirimini; net ücretleri, 193 sayılı Kanununun 103'ncü maddesinde yazılı tarife nedeniyle aynı Kanununun 32'nci maddedeki esaslara göre sadece kendisi için asgari geçim indirimini hesaplanan asgari ücretlilere, içinde bulunulan yılın Ocak ayına ilişkin ödenen net ücretin altında kalanlara uygulanmaktadır.

Bu bağlamda, engellilik indirimi ve asgari geçim indiriminin uygulanması sonucu elde edilen ücretin, ilgili yılın Ocak ayında sadece kendisi için asgari geçim indirimini hesaplanan asgari ücretlilere ödenen net ücretin altında kalması halinde, aradaki farkın ilave asgari geçim indirimini olarak ödenmesi gerekmektedir.

4. SONUÇ

Gelir Vergisi Kanununda düzenlenen engellilik indirimi uygulaması ile; engelli ücretli, bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan ücretli, engelli serbest meslek erbabı, bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan serbest meslek erbabı, basit usulde vergilendirilen engelliler gelir vergisi matrahlarının hesaplanmasında engellilik indiriminden yararlanabilmektedir. Öte yandan, çalışanların net ücretleri, 193 sayılı Kanununun 103'ncü maddesinde yazılı tarife nedeniyle aynı Kanununun 32'nci maddedeki esaslara göre sadece kendisi için asgari geçim indirimini hesaplanan asgari ücretlilere, içinde bulunulan yılın Ocak ayına ilişkin ödenen net ücretin altında kalanlara, bu tutar ile bu tutarın altında kaldığı aylara ilişkin olarak aylık hesaplanan net ücreti arasındaki fark tutar, ücretlinin asgari geçim indirimine ayrıca ilave edilir.

Bu kapsamda, engellilik indirimi ve asgari geçim indiriminin uygulanması sonucu elde edilen ücretin, ilgili yılın Ocak ayında sadece kendisi için asgari geçim indirimini hesaplanan asgari ücretlilere ödenen net ücretin altında kalması halinde, aradaki farkın ilave asgari geçim indirimini olarak ödenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (06.01.1961). Ankara : Resmi Gazete (10700 sayılı)

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (16.06.2006). Ankara : Resmi Gazete (26200 sayılı)